

רחמי עלי

ליקוטי מאמרים ודברי חיוזק ואמונה מספרים הקדושים על פרשת השבוע

פרשת וישב

כ"ג כסלו ה'תשפ"ג

שנה י"א גליון י'

סדר ק"ש	מוע"ק	הלקט	לעיון
8:49/9:33	5:45	4:14	לעיון
8:48/9:33	5:43	4:11	ברוקלין
8:24/9:04	5:55	4:02	ירושלים
8:26/9:05	5:51	4:15	בני ברק
8:26/9:05	5:52	4:09	אלעד

שבת מברכים: ראש חודש סתת ביום שב"ק וביום א' הבע"ט

וזה היה גם בנס חשמונאי ובניו, שעמדו במסירות נפש ובעזות דקדושה שלא לשנות זיו כל שהוא ממה שכתוב בתורה, ונלחמו נגד היונים שרצו לעקור עם ישראל משורש קדושתו, והיא **שמעדה להם שיזכו לנס**, הרחמן יעשה לנו נסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה.

הגה"צ בעל שבת הלוי זצ"ל, שבט הלוי על התורה

כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו.
כי ה' אתו – שם שמים שגור בפיו.

רש"י

(אשר ע"כ - כיון שמזכיר בכל דבר את הש"ת - שם שמים שגור בפיו - וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו.)

בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון וכו' (שבת כא עמוד ב).

...בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה תמניא אינון, 'כה' היא מדת המלכות (פרי עץ היים שער חזרת העמידה) כי המלך מצוה כה יהיה, ומדת המלכות היא מדה הראשונה מתתא לעילא שממנה עולים לתקן כל המדות עד עולם הבינה תשובה עילאה, שהם שמונה ספירות הק' שצריך האדם לחנך עצמו עמהם לעבודתו יתברך, והעיקר מכל זה דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון, שלא יהיה זאת במרה שחורה ועצבות כמו ביום ההספד והתענית שאז האדם בעצבות ר"ל.

הרה"ק המגיד מטריסק ז"ל, מגן אברהם, חנוכה בדי' איי בנמי מאי חנוכה וכו' בתו"ד

מצותה (של נר חנוכה) עד שתכלה רגל מן השוק (שבת כא עמוד ב).

לכאורה קשה לפי"מ שמבואר בפוסקים שהוא ערך חצי שעה הי לחכו"ל לפרש כן בהדיא.

ושמעתי בשם הרה"ק מו"ה משה ליב מסאסוב ז"ע דחז"ל רמזו בזה ללמד לאדם מדת ההסתפקות, ממנו יראה יקח מוסר השכל לבלתי לכת אחרי הבוחרים לרדוף אחרי הבצע, כי הכל מאת הש"ת אחד מרבה בסחורה ואחד הממעט, הלא עינינו הרואות בנס חנוכה שלא הי' אלא פך שמן להדליק יום אחד ונעשה בו נס והדליקו ממנו ח' ימים, הרי אנו רואין כי ברצון הש"י נשלח ברכה במעט ונעשה הרבה, וא"כ איפוא נס זה של חנוכה ישכיל ויורה דעת לבני אדם כי לא כל המרבה בסחורה יעלה ויבא ויגיע על שלבי האושר, והכל תלוי ברצון הבורא ית', ועי"ז תכלה רגל מן השוק.

הרה"ק ר' משה ליב מסאסוב ז"ע ליקוטי חידושי הרמ"ל

והדליקו נרות בחצרות קדשך.

מ"ש בנוסח הודאה והדליקו נרות בחצרות קדשך, והלא הנרות הדליקו בהיכל מבפנים, ולא בחצרות קדשך היינו העורה.

וי"ל כיון שרצו לקבוע לשנה האחרת במקדש לזכר הנס שהי' להדליק שמונת ימים נר חנוכה, ובמנורה בהיכל לא הי' רשאין להוסיף על הנרות שבעה מה"ת, ע"כ הדליקו בעזרה נרות חנוכה כי שם היו רשאין להדליק נרות כמה שירצו, על כן עשו זה בעזרה בחצרות קדשך (דייקא) הדליקו נרות חנוכה לפרסומי ניסא כנו'.

הרה"ק בעל המנחת אלעזר ממונקאטש ז"ע, שער יששכר מאמר ימי אורה אות קט

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען וכו' אלה תולדות יעקב יוסף וגו'.
...וזה יש לרמז בפסוק, 'וישב' מלשון השבה, שצריכים לשוב לארץ מגורי אביו' כמו בדרך שהלכו בארצות אבותינו וברוך אבותינו, ועי"ז יזכו ל'אלה תולדות יעקב יוסף', אשר גם הבנים ילכו בדרכיהם, וזה מרומז בפירש"י שהי' זיו איקונין של יוסף דומה לשל יעקב, כי כל אחד רוצה שילכו בניו בדרכיו על דרך התורה, אך לזה נדרש שגם האב ילך בדרכי אבותיו.

הרה"ק בעל התורת מרדכי מויזניץ ז"ע, דרשות כרך א', בסוף דרשת מוצש"ק וישב תשמ"א בתו"ד

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען.

פירש"י, ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף וכו'. הנראה לומר בכונת הדבר, דהנה ידוע מ"ש חז"ל שאמר הקב"ה לאברהם אבינו במה אתה בוחר לבניך גלות או שירשו גיהנום ח"ו, ותשובתו של אברהם היתה שהוא בוחר בגלות תחת שירשו גיהנום, והנה ברש"י (לקמן לו, לה) הביא בשם המדרש שסימן הי' מסור בידו של יעקב שסאם ימות אחד מבניו בחייו סימן הוא שירש גיהנום, וא"כ י"ל שזהו הכונה במדרש בקש יעקב לישב בשלוה, ולא ללכת עוד בגלות ולהיות נע ונד, קפץ עליו רוגזו של יוסף, שחשב שהוא מת וממילא יירש גיהנום, באו לרמז לו בזה כי אם תרצה לשבת בשלוה, אז תירש גיהנום כי או שילך לגלות או שירש גיהנום וכנ"ל מהמדרש, וא"ש עפ"י פשוטו.

הגה"ח ר' ישראל מנחם קיז"ל, מנחת ישראל

יעזב נגדו בידה וינס ויצא החוצה.

במדרש (בראשית רבה פ"ח) ויצא החוצה, קפץ בזכות אבות, היאך מה דאת אמר (טו, ה) ויצא אותו החוצה. ויש להבין דבריהם ז"ל בדרש ב' פסוקים האלו ושייכותם זה לזה.

ונראה, דהנה אחז"ל (שבת קה עמוד ב) כך דרכו של יצר הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לך עבוד עבודה זרה. וביאורו, דזה רדאי שהיצר הרע אינו אומר לאדם לחטוא מיד, כי יודע שהאדם לא ישמע לו בפעם אחת לסור מדרך ה', אלא בא אליו בהדרגה מעט מעט, בידעו שבדברים קטנים שאין האדם מרגיש בחומר איסורם, ישמע לו האדם על ידי היתר מדומה. והעצה היחידה היא, שלא להקשיב לדברי יצה"ר כלל וכלל, אלא להתגבר בעקשנות מרובה ולומר דבר זה אסור הקב"ה, והוא אסור ללא שום צד היתר וקולא, ולהאמין באמונה פשוטה דדבר זה אסור מבלי לחקור אחרי טעמי הדבר וסיבותיו, כי על ידי שיחקור את הטעם, שוב יבוא היצר הרע לומר לו, הנה באופן כזה לא שייכא האי טעמא.

והנה דבר זה ילפינן מאברהם אבינו, מד' ויצא אותו החוצה, ודרשו בנדרים (לב עמוד א, ועין שבת ק"ט עמוד א) אמר לפניו, רבוש"ע, הסתכלתי במזל שלי ואיני ראוי להוליד בן, אמר לו (הקב"ה) צא מאצטגנינות שלך, היינו אל תחקור אחר המזלות וכיו"ב, אלא האמן באמונה פשוטה לדברים שאמרת לך, כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך (טו, ד).

ובאופן זה ניצל יוסף מן החטא, כי האמין באמונה פשוטה במה שאסרה תורה ולא חקר אחר שום טעם וסיבה ולא הלך באיצטגנינות (עין בבראשית רבה פ"ח, ב), אף שהיה יכול למצוא היתרים רבים.

רהשי ההלכה

פסקים וביורוי הלכות בדברים
המצויים הלכה למעשה מפסקי
מורן בעל שבט הלוי זצ"ל

בעריכת
הרה"ג ר' ישכר דוב שטיין שליט"א
מור"ן באלעד
בפיקוח הרב הגאון ר' משה שטיין שליט"א
רב דקל הסידים בני ברק, מור"ן בשבט הלוי.
ונח"מ פסקי מורן יבית לוי

פסקי הלכות

מהלכות ברכת שהחיינו בחנוכה

א. שכח לברך שהחיינו קודם הדלקת הנרות ביום א' דחנוכה: לכתחילה יש לברך שהחיינו קודם שיתחיל להדליק (רמ"א סי' תרע"ו ס"ב), **שכח לברך קודם ההדלקה** ביום א' של חנוכה ונזכר לאחר שהדליק, **יכול לברך שהחיינו לאחר ההדלקה** (שו"ת רעק"א מהדו"ס י"ג הובא במשנ"ב סי' תרע"ו סק"ד וכדן מי שלא הדליק ולא הדליקו עליו בביתו שמברך שעשה ניסים ושהחיינו כשרואה נרות חנוכה), **לא נזכר בשעת ההדלקה יברך בהדלקת הנרות למחרת ביום ב' או בהדלקת הנרות בשאר הימים עד היום השמיני כשיזכור** (שו"ע שם ס"א ומשנ"ב סק"ב), **שכח לברך גם בעת ההדלקה ביום השמיני ונזכר לאחר שכבו הנרות אינו יכול לברך שהחיינו דלא תקנהו אלא בשעת הדלקה או ראיה** (עי' בשעה"צ שם סק"ג שנסתפק האם יכול לברך שהחיינו וכדן שהחיינו ביו"ט דיכול לברך אפי' בשוק וציין לדברי המאירי בשבת כג. שכי' דמי שלא הדליק נ"ח ולא הדליקו עליו בביתו אף שאינו רואה נ"ח יכול לברך ונשאר בצ"ע, אמנם בשו"ת שבט הלוי ח"ג סו"ס צ"ב ובח"א ס"ק"ד אות א' כ' דלמעשה אין לברך רק בשעת ראיה או הדלקה וכפשוטו דברי הגמ' והפוסקים דלא תקנו אלא בשעת הדלקה או ראיה, ועי' באריכות בברורי הלכות הא).
ב. שהחיינו בהדלקה ראשונה כשבירך שהחיינו ביום הראשון על ראית נ"ח, או בלא ראית נרות, או שהדליקו עליו בביתו: לא היה יכול להדליק בלילה הראשון שמברך שעשה ניסים ושהחיינו כשרואה נרות חנוכה, אינו מברך שוב שהחיינו כשמדליק הנרות בלילה ב' או ג' דחנוכה (שו"ע שם ס"ג), והוא הדין כשלא בירך על הראיה **אם הדליקו עליו בביתו וברכו שהחיינו**, דכיון שיצא ידי חובתו ואינו צריך לברך על הראיה באופ"י יצא גם יד"ח השהחיינו (מג"א סק"ב ודלא כב"ח וכן פסק במשנ"ב סק"ז), **ואם לא ראה נרות חנוכה וגם לא הדליקו עליו בביתו ובירך שעשה ניסים ושהחיינו** (וכד' המאירי שבת כג. דלא ק"ל כוותיה) **יכול לברך שהחיינו כשמדליק הנרות** (שו"ת שבט הלוי ח"א ס"ק"ד אות א' ועי' באריכות בברורי הלכות הא).

ג. שהחיינו בהדלקת נרות בית הכנסת: המדליק נרות בית הכנסת ביום הראשון מברך גם שהחיינו, **ויכול לברך שוב פעם שהחיינו כשמדליק בביתו גם באופן שמדליק רק עבור עצמו ואינו מוציא בני ביתו** [וכגון בחוור ישיבה המדליק בהיכל הישיבה ומדליק אח"כ בחדרון] (עי' משנ"ב סי' תרע"א סק"ה שהביא משע"ת שם סק"א ממהזיק ברכה בשם זרע אמת שאם הדליק בביתו ובירך שהחיינו יכול לברך שוב פעם בהדלקת בהכ"נ אבל אם ברך בבהכ"נ לא יברך שוב פעם בביתו אם אינו צריך להוציא את בני ביתו, אבל במבית לוי מועדי השנה פל"ד סי"א והערה י"ג כ' דמנהג העולם לחזור ולברך שהחיינו בכל אופן וכ"כ באגרות משה או"ח ח"א ס"ק"ז צ"ע). **[מנהג העולם לומר בשהחיינו.. לזמן הזה בפתח תחת הלמ"ד** (מבית לוי מועדי השנה פל"ג ס"ה דכ"כ בסידור יעב"ז ודלא כמשנ"ב שם סק"א לומר בחי"ק תחת הלמ"ד)].

ביורוי הלכות

אין לו אפשרות להדליק או לראות נרות חנוכה וגם אין מדליקין עליו בביתו האם יכול לברך שעשה ניסים ושהחיינו, והאם כשברך באופ"י יכול לברך שהחיינו כשידליק נרות בפעם הראשונה

שאלה: הנמצא מחוץ לביתו בלילה א' דחנוכה (וכגון שנמצא בבית חולים או בנסיעה במטוס) ואין אפשרות להדליק שם נ"ח וגם אין מדליקין עליו בביתו (וכגון שאשתו נמצאת עמו), **האם מותר לו לברך שעשה ניסים ושהחיינו כשאינו רואה נרות חנוכה** (שהדליקו אחרים), **ומה הדין כשברך באופ"י האם יכול לברך שוב פעם שהחיינו כשידליק נרות בפעם הראשונה?**

תשובה: כ' המחבר בשו"ע סי' תרע"ו וז"ל מי שלא הדליק, ואינו עתיד להדליק באותו הלילה, וגם אין מדליקין עליו בתוך ביתו, **כשרואה נ"ח מברך שעשה ניסים** ובלילה ראשון מברך גם **שהחיינו**, ואם אחר כך בלילה ב' או ג' בא להדליק אינו חוזר ומברך שהחיינו עכ"ל, ומקור דין זה הוא בשבת כג. א"ר חייא בר אשי המדליק נר של חנוכה צריך לברך, ורב ירמיה אמר **הרואה נר של חנוכה** צריך לברך, אמר רב יהודה יום ראשון הרואה מברך ב' (שעשה ניסים ושהחיינו) ומדליק מברך ג' (להדליק, שעשה ניסים, שהחיינו), מכאן ואילך מדליק מברך שתיים ורואה מברך אחת, וכ' **רש"י** בד"ה הרואה בתו"ד וז"ל ומצאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה שאמר משם רבינו יעקב **דלא הווקעה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין או ליושב בספינה**, ובב"י הביא מהר"ם דגם **כשמדליקין עליו בביתו אינו מברך על הראיה וכן פסק בשו"ע**, ועי' **במג"א** סק"א דל"ב ורש"י גם **כשמדליקין עליו בביתו מברך על הראיה אם לא שמע הברכות** וכ' **הט"ז** סק"ד דכן ד' **המרדכי** אמנם להלכה כ' **ט"ז ומג"א** שאין לברך על הראיה כשמדליקין עליו בביתו דספק ברכות להקל, ועל מה שכי' בשו"ע דכשבירך שהחיינו על הראיה אינו חוזר ומברך שהחיינו כשלא להדליק בלילה ב' או ג' כ' **במג"א** סק"ב בשם ב"ח אבל אם אשתו הדליקה עליו בראשון (ולא בירך בעצמו על הראיה) **צריך לברך בלילה ב' שהחיינו** דאשתו אינו פוסרת גופו אלא ביתו, ודחה המג"א דבריו דלפמ"ש כ' כל הפוסקים דכשאשתו מדלקת עליו בביתו אי"צ לברך על הראיה א"כ הוא הדין דאי"צ לברך שהחיינו כשמדליק בלילה ב' (דיצא יד"ח שהחיינו בברכת אשתו, ובי' לשיטתו אויל דגם כשאשתו מדלקת עליו צריך לברך על הראיה) וכן פסק **במשנ"ב** סק"י.
והנה לא מצאנו בגמ' בשו"ע ובנ"כ **שיכול לברך שעשה ניסים ושהחיינו** כשאינו יכול להדליק ואין מדליקין עליו בביתו **אלא ברואה נרות חנוכה** ומשמע דכשאינו רואה נ"ח אינו יכול לברך דלא תקנו ברכות אלו רק על ההדלקה או על הראיה כשאינו יכול להדליק, אלא שבמאירי בשבת כג. כ' וז"ל **מי שאין לו להדליק ואינו במקום שיהא אפשר לו לראות** י"א שמברך לעצמו שעשה ניסים ושהחיינו בלילה ראשונה ושעשה ניסים בכל הלילות והדברים נראין עכ"ד, ועי' **בשעה"צ** סי' תרע"ו סק"ג שנסתפק במי ששכח לברך שהחיינו עד לאחר ההדלקה ביום השמיני (שכבר אינו יכול לברך למחרת בשעת ההדלקה) האם יכול לברך

שהחיינו שלא בשעת הדלקה וכדן שהחיינו ביו"ט דכשלא אמרו על הכוס יכול לאמרו אפי' בשוק דהשהחיינו קאי על היו"ט דאפשר ה"ה גם בחנוכה קאי השהחיינו על עצם הזמן דחנוכה שנעשו בו ניסים ונפלאות אלא דלכתחילה סמכוהו על זמן ההדלקה, וכעין סברתי נמצא במאירי (הנ"ל) וסיים בצ"ע, ועי' **בהכ"ל** סי' תרצ"ב ס"א ד"ה שהחיינו לענין שהחיינו בפורים למי שאין לו מגילה שהביא בתו"ד דברי המאירי הנ"ל אלא שלמעשה נשאר בסו"ד בצ"ע.
ועי' בשו"ת שבט הלוי ח"ג ס"ז צ' **דלכאורה המאירי סותר דבריו**, שבפ"ק דמגילה דחה דברי האומרים דשהחיינו ביום הפורים קאי על היום ולא על המגילה דאין דבריהם כלום **שכל שאין שם כוס לקדוש אין בו זמן**, ואל תשיבני מיום הכפורים שקדושתו יתירה ולא נפקע כוסו אלא מצד איסור שתייה שבו, והרי אי"ז דומה אלא לחנוכה שיש זמן על ההדלקה ולא על היום, ולא נאמר זמן ביום (הפורים) אלא על המגילה שעיקר זמנה ביום, הרי שגם לענין חנוכה שפיטא ליה דהשהחיינו קאי על ההדלקה ולא על היום ודלא כמש"כ בחיבורו על שבת (ועי"פ חזו"ן דהשהחיינו בפורים קאי על המגילה ולא על היום ודלא כבה"ל בס"י תרצ"ב הנ"ל), **וכ' מרן זצ"ל דיש ליישב** דרק לענין חנוכה הסכים המאירי לדברי הי"א (שהביא בשבת כג.) לברך גם בלי הדלקה (ודלא כמש"כ במגילה), דבחנוכה חזו"ן שתקנו לברך על הראיה מה שלא מצונו בשום מקום וס"ל להי"א דע"כ דהתקנה היתה לברך על הנס בין מדליק ובין רואה וא"כ י"ל דגם אם אין לו שניהם צריך לברך דהימים האלו נתקנו להודות ולהלל, והא ראייה דהרי לשי' צריך לברך גם שעשה ניסים בכל יום והרי זה ראייה ברורה דלא על היום הוא מברך אלא על הודאת הנס, ודווקא בחנוכה שמצונו שתקנו לברך על הראיה אבל לא בפורים שלא תקנו כן, וסיים שם מרן זצ"ל **ומ"מ לדינא אין לברך לא בפורים** (בלא מגילה) **ולא בחנוכה** (בלא ראיה), וכ"כ בשו"ת **שבט הלוי** ח"א ס"ק"ד אות א' דפשוטו הגמ' והראשונים דלא כוותיה, ולכן כשאינו יכול להדליק וגם אינו רואה נרות חנוכה אינו מברך אלא שעדיין יש לדון מה יהיה הדין במי שהחליט לדעתו לברך גם בלא ראיה וכד' המאירי האם יכול לברך שוב פעם שהחיינו כשידליק פעם ראשונה, ועי"ש בשב"ל ח"א שכי' מרן זצ"ל דיכול לברך שוב שהחיינו דאינו דומה למש"כ המג"א בס"י תרע"ו סק"ב דכשהדליקו עליו בביתו אינו יכול לברך שהחיינו כשמדליק פעם ראשונה (ודלא כב"ח), דהתם שאני דלד' המג"א יצא יד"ח הדלקה בשלמות וכמש"כ שם בסק"א משא"כ בנדו"ד **שלא היתה לא ראייה ולא הדלקה** ודאי דע"ת נוטה לברך שהחיינו כשמדליק פעם ראשונה.
וע"כ להלכה למעשה אין לברך שעשה ניסים ושהחיינו כשאינו רואה נרות חנוכה, ואם ברך בלא ראיה יכול לברך שוב פעם שהחיינו כשמדליק פעם ראשונה בביתו.

הילולא דצדיקא

גלב"ע
כ"ד כסלו תרס"ה
מנ"כ בהברון

הרה"ק
רבי חזקיהו חיים מדיני זי"ע
בעל ה"שדי חמד"

אלה תולדות

רבינו הגאון הגדול רבי חיים חזקיהו מדיני זצ"ל בעל מחבר ספר הגדול "שדי חמד" נולד בירושלים ביום ז' במרחשוון שנת תקצ"ג, לאביו הרב החסיד ועניו מוהר"ר רפאל אליה מדיני (נוסח רבינו על אביו), שהיה ידוע בדורו כתלמיד חכם מופלג, מגיד מישרים, ושד"ר של כוללות ירושלים, ושם אמו הצדקנית מרת קאלו וידה ע"ה. בילדותו נתחנן על ברכי אביו, ושקד על התורה יחד עם אביו, כ"כ קיבל תורה מאחיו הגדול הגאון רבי שמואל מדיני זצ"ל, וכן למד תורה מפייה של רבניה הגדולים של ירושלים עיה"ק, הלוא המה הרבנים המפורסמים החכם באשי זצ"ל, והראשון לציון הגאון רבי יצחק קובו זצ"ל, וכן ראש בית הדין בירושלים הגאון רבי יוסף ניסים בורלא זצ"ל, ועוד רבים מגדולי הדור.

הרבנות בקושטא

כבר בשנת כניסתו לעול תורה ומצוות נסמך להוראה על אף היותו עוד צעיר לימים, ואז נשא את הרבנית מרת רבקה ע"ה, ושמחת הנישואין התקיימה בביתו של הגאון הגדול ר' יצחק פרחי זצ"ל, בירושלים, והיו שם כמעט כל גדולי הדור רבני גאוני תקיפי דארעא דישראל זיע"א, (עדות רבינו בספרו שדי חמד). לאחר נישואיו המשיך לעסוק בתורה כאשר הוא סמוך ונשען על שלחן אביו, ברם בשנת תר"ג עם פטירתו הפתאומית של אביו בבגדאד, בעת שנסע לשם לשליחות מצוה כאשר אבדה ממנו משענתו הכלכלית הוא נאלץ לשאת בעצמו בעול כלכלת ביתו, לכן בעצת רבותיו וחכמי ירושלים נסע אל קרובי משפחתו בקושטא, שהיו בעלי אמצעים, וכה מעיד עליהם הוא בעצמו, "היו הם בעוזרי, מפתם אכלתי ומכוסם שתיתי, בסבר פנים יפות, מטה, כסא, שולחן, ומנורה, ולמדתי תורה בביתם בשובה ונחת".

אכן ביקש רבינו לישוב בשלוה, אמנם ימי שלוותו לא ארכו, כאשר לפתע חלה במחלה קשה ומסוכנת ביותר, וקרוביו עזבוהו לנפש ולא חשו שוב לעזרתו, עד שהגאון רבי יוסף הלוי זצ"ל מרבני קושטא ראה בצרתו, ונחלץ חושים לעזרתו והוהיל זהב מכיסו למאות ולאפים על הרפואות ועל הרופאים עד שנתרפא רבינו. לאחר שקם ממיטת חוליו הוכרח רבינו שוב למצוא מקור לפרנסת משפחתו, ומאז השכיר עצמו למסור שיעורים בבתי בעלי בתים, וכה התאונו רבינו על תקופה זו, "בעוונותי לא נזדמן לי מקום קבוע ללמוד בכל ימי השבוע כי אם יום אחד בבית בעל הבית אחד ויום אחר בזולתו...".

הרבנות בקראסוב - שבחצי העיר קרים

במשך שלשים ושלש השנים שבהן כיהן עם כ"רב הכולל - הרב הראשי, הפעיר רבינו מהפיכה גדולה בסדרי חייהם של היהודים בקרים, תיקן להם תקנות תשובות, וגזר גזירות להדיים את מצבם הרוחני של בני הקהילות שהיה בכי רע, ואשר מיד עם הגיעו עמד על כך. וכעדות רבינו בהקמת ספרו (בחלק ט), " זה לי שנת עשרים וארבעה, בתוך עמי אנכי יושב בעיר הזאת, קראסוב- בזאר, לשרת בקודש, להורות את

הדרך ילכו בה לשמור ולעשות את כל דברי התורה. ואחרי כי נוכחתי לדעת כי אינם בני תורה, וזמן זמנם זמניהם לא היה להם מרביץ תורה כראוי להם..., כי הרבנים שקדמוני שפת בני העדה מוזר להם, ולא יכלו לקרב דעתם עמהם, ולדעת מעשיהם ותהלוכותיהם בדברים העומדים ברומו של עולם שבני אדם הללו מזלזלין בהם, לא במרד ולא במעל, ולבתי יעקב חטאתם, מחסרון ידיעה ידעתי, כי למחיה שלחני אלקים, להרים דגל תורתנו הקדושה, לשמור גדריה וסייגיה בעזרתו יתברך...".

הרבנות בירושלים ובחברון

בשנת תרנ"ט חזר ועלה ירושלימה, ובבואו לירושלים סבר לקבל על עצמו להתנהג בפשטות ולא לנהוג יותר בשררה ורבנות, כי אם לעסוק בהשלמת חיבורו הגדול "שדי חמד", וכפי שכותב רבינו בהקדמת הספר, "ידעתי כי באתי אל הארץ הקדושה לא תהיה פרנסתי מרווחת כבראשונה, אבל יודע ריבוני כי על דעת כן באתי להתנהג כאחד העם ולא לילך בגדולות, לא בנוי המלבושים ולא שום דבר מהנהגת בני אדם, כי רק כאחד מדלת העם תהיה כל הנהגת ביתי בלחם לאכול ובגד ללבוש, לא אכילת מעדנים ולא לבושי שנים, וחלילה מלקבל עלי שום משרה גדולה או קטנה למען תהיה דעתי פנויה לעסוק במלאכתי בסידור המערכות, ולא יטריוני ולא יפסיקוני טרדות אחרות". אבל שמו הטוב של רבינו הלך למרחוק, ורבים פנו אליו בשאלות, הן מיהודי המקום והן מכל העולם כולו.

ונמכין שהכבוד דרף אחריו בירושלים נמלך בדעתו לעזוב את העיר, ובשנת תרס"א התיישב בחברון אולם גם שם לאחזר פטירת רבה של חברון הגאון רבי רחמים יוסף פרנקו כאשר נשארה העדה ללא מנהיג, שוב לא יכול היה לעמוד בפני הצרותיהם ותחנוניהם של ראשי הקהל, וקיבל על עצמו את משרת הרבנות דק"ק חברון, לצידו של האב"ד האשכנזי הגה"צ רבי שמוען מנשה חייקין. משמרתו היתה שלשים נאפוליונים לשנה. בחברון יסד רבינו ישיבה גדולה שבה למדו בחירי האברכים שבעיר והוא היה מוסר לפניהם שיעורים בכל יום.

חיבורו הגדול

בימים ההם החל להגשים שאיפתו בחיבורו הגדול החובקת זרועות עולם "שדי חמד", חיבור אשר בעל החשק שלמה מוויילנא זצ"ל אמר עליו "אלמלא ידעתי את המחבר שהוא חי עמנו היום, הייתי אומר כי הוא אחד מהראשונים" (אורות ממזרח). סיפור נפלא ונורא, עם לקח רב בצידו, כה סיפר רבינו בערובר ימיו סיפור נורא ונפלא, הנה בצעירותי לא הצטיינתי כלל בגאונות ובכשרונות מיוחדים, ומעייני החכמה נפתחו לו רק כשכבר היה מבוגר יותר, בזכות מעשה שהיה, והרי דבר הסיפור בהיותי אברך צעיר לשנים למדתי ב"כולל", שאיזה גביר ונגיד גדול, מוקיר תורה ורבנו, תמך והחזיק בביתו. לא נמניתי אז על בעלי הכשרונות הגדולים שהיו בהכולל, אך שקדתי על לימודי בהתמדה, והייתי מן המקדימים לבוא והמאחרים לצאת, ות"ל עשיתי חיל בלימודי.

היה שם אחד מבני החבורה, איש מזימות, שקנאתו בי בערה בו ללא גבול, עד שבא לידי חטא ויזם עלי עלילה שפלה ומרושעת, ושיחד את המשרתת הנכרית שהיתה באה בכל בוקר לנקות את הבית המדרש והסיתה שתוציא עלי שם רע, כעלילת אשת פוטיפר. ואכן, בוקר אחד הגיעה המשרתת, ומיד בכניסתה לביהמ"ד הרימה קול צעקה ובכי... והאשימה אותי שנטפלתי לה וכו'. מיד קמה בהלה והתקהל שם קהל רב, ובראשם אותו האיש, והחלו לצעוק עלי, "צבוע שכמותך, כלך לך מכאן, אין מקומך בביהמ"ד כלל וחירפו וגידפו אותי, ונגרם חילול ה' גדול מאוד. לא יכולתי לשאת את הבושה הגדולה, לולא אותו גביר שנשא בעול והכיר בצדקתי ובנקיון מעשי, וברשעת זדים, והבין שזהו עלילה שפלה שטפלו עלי, ולא האמין לדברי המשרתת. ואחר שהשקט מעט את הסערה סילק את המשרתת ממשרתה.

לאחר תקופה מסויימת, כשכבר כלו דמי השוחד מכיסה, פנתה אלי אותה המשרתת בבכי ותחנונים, שאסכל לה על עלילת הזדון שטפלה עלי ועל העוול הנורא שגרמה לי, והבטיחה לי שתטהר את שמי, ותלך לפרסם ברבים את כל האמת, וכי פלוני שיחדה בממון כדי שתוציא העלילה, וכה בכתה לפני בדמעות שלישי, היות ונשארה בלי מקור מחיה, שאשתדל למענה אצל הגביר שיחזירה לעבודתה כבמי קדם.

באותו שעה עמדתי בפני התלבטות גדולה, מצד אחד שמחתי על ההזדמנות אשר לה ייחלתי זה עידן ועידנים, ששמי טוהר מגדול האשמה גם מקטני אמנה שהאמינו עלי מחשבת זדון, וכמעט שנעניתי לה לבקשתה. אך באותה רגע עלתה במחשבותי הרי על הוצאת הלעז כבר נגרם חילול השם גדול, וכעת אם יתפרסם הסיפור האמיתי, יתחלל שמו הגדול שוב על החילול הנורא ואיום אודות התנהגותו של אותו אחד מבני החבורה, ולו עצמו יגרם עלבון נורא. הנה כי כן מוטב אם כן שאמשיך לסבול את חרפתי בדומיה עד יעבור זעם, ובלבד שלא לעורר מהומה מחדש. ההתלבטות היתה קשה מאוד, המחשבות התרוצצו במוחי, ובכל רגע שיניתי דעתי, עד שהחלטתי בכוחות עילאיים להתגבר, ואמרת לי לה, כן, מה שאת מבקשת שאשתדל למענך אצל הגביר, הריני מסכים לך, ואעשה לך זאת אך ורק בתנאי שתשתקי ולא תספרי לאיש את דבר השוחד והעלילה".

סיים רבינו את סיפורו, באותה שעה שקיבלתי את ההחלטה הקשה אשר עלולה היתה לסכן את כל עתידי בעולם התורה, הרגשתי שראשי נפתח וקיבלתי במתנה מן השמים את כל התורה כולה, ומני אז נפתחו מעיינות החכמה אצלי, והביאוני עד הלום...

אשכבתיה דרבי

בחודש מרחשוון תרס"ה חלה אנושות. בני חברון חיברו נוסח מיוחד "תפילה לחזקיהו בחליו". בכל אר"י ואף בקהילות בחו"ל נתפרסם דבר חוליו, וכלל ישראל העתירו בעדו, אך לבסוף נצחו אראלים את המצוקים, וביום עשב"ק כ"ד בכסלו נסתלק רבינו לגנוי מרומים, ומנ"כ בחברון. זכותו יגן עליו ועכ"י.

באור החסידות

חביבות ועוצם הנס להיות מוסיף והולך להכיר בחובת עבודת השי"ת

מציינו במצות הנוכה רבות שאין בדומה לה בכל המצוות, מה שהילקו אופן קיום המצוה לפי עיקר הדין והמהדרין, והמהדרין מן המהדרין, ובאמת יש להתפלאות טובא שהרי בכל מקום אמרין שאין להוסיף או לגרוע מעיקר המצוה, ואדרבה איסור יש בדבר כמו שדרשו מהכתוב "לא תסור", ומה נשתנה במצוה זו.

עוד זאת יש לדעת על שם מה נתקן הדבר באופן של מוסיף והולך, דהיינו שהחורים ומדליקים את של אתמול ומוסיפים עליו, והלא דבר הוא שהדגישו חז"ל בלשונם וקבעו הדבר בדרך 'הוספה'. דברים של טעם יש לומר, בהקדם דרוש נאה לענין העבודה שכתב בספה"ק שם משמואל (הנוכה תרפא): הנהגה היונים החשיכו עיניהם של ישראל בגזירתם, דהיינו חושך רוחני, שהחשיכו ליבם של ישראל, וענין חושך זה היה לכל יסור כל איש את מעמדו ומצבו, שלא יתבונן בעיני שכלו כמה הוא רחוק מפרעון חובת נפשו.

וכמו שכתב הב"ח (אורח חיים סימן תרע): בחנוכה עיקר הגזירה היתה על שהתירשלו 'בעבודה' וע"כ היתה הגזירה לבטל מהם העבודה כדגתניא בברייתא שגור עליהן לבטל התמיד... ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שבלב.

מבואר מדברי הב"ח שהטא ישראל היה בכך שהיתה עבודתם בעצלתיים ובקריירות רוח. וזה ידוע שעבודה זו שורשה במה שהאדם אינו מרגיש בתעודתו וחובתו נפשו, וע"כ מחמת זאת הוא המשיכו עליהם את חושך היונים, והחשיכו עיניהם עוד יותר, עד שהיו מדמים בנפשם שיצאו ידי חובתם בתוספת מרובה. כמו שידוע שכל אדם שהוא שפל יותר, מדמה בנפשו שהוא עושה צדקות ומעשים טובים עוד יותר מחובתו, ולהפוך איש צדיק באמת הוא יודע שלעומת חובת נפשו עדיין עומד מבהוין.

בדרך זה מסביר הענין שנעשה הנס בכל שך כהן גדול, כפי מה שהגיד כ"ק אביו אדמו"ר בעל אבני נזר ז"ע בטעם כהן גדול מקריב חביתין בכל יום, כמו הדיוט ביום תוכנו, משום דאצל כהן גדול הוא כל יום ויום כחדשים. ובכך ההתחדשות התגברו על חושך היונים, ונעשה הנס בפך שמן של כהן גדול להורות נתן בליבנו להרגיש בחובת ההתחדשות התמידית בעבודת השם כמו שאמרו 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, וללמד על הכלל כולו יצא.

יתר על כן מוסיף, על פי הכתוב (משלי כב, ו) "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה", דהן אמת גם אילו לא יסור מכל מה שעשה עד הנה, לא די בכך, כי בלתי תוספת על העבר הרי עבודתו נעשית כמצוות אנשים מלומדה. והפירוש הוא, שכמו שכל מה שאדם עושה בעת החינוך לעולם הוא בחיות והתלהבות, כונת שלמה המלך ש'חונך' כמו שהוא בפעם הראשונה, זה עצמו לא יסור ולא יגרע מערכו, עד שלעולם תהיה עשייתו בחיות והתלהבות נמרצת כחונך הראשון.

אשר על כן, בודאי כשאינו מוסיף והולך אי אפשר שיהיה כל כך בהתלהבות כמו בעת ההתחלה, שהרי זה אינו חדש אצלו, ובהכרח שיהיה היום בתוספת מעלה מאתמול, עד שיהיה בכל יום ויום כחדשים, ואז נקרא שאינו סר מהחינוך, שכיום אתמול, כך בכל יום יהיה בחיות והתלהבות חדשה. ומסיים השם משמואל: לפיכך תקנו 'תוכנה', היינו להתעורר בחיות חדשה להיות מוסיף והולך, ובודאי כמו שהוא מוסיף והולך, כך באותה מדה הוא מוכר ומבין ביותר את גדול חובת לבנו. וממילא תמיד יעלה מדרגה לדרגה, שבכל עת יכיר וידע עוד יותר דמה שלא הרגיש אתמול לחטא ירגיש היום, ותהיה עבודתו בהתלהבות ורשפי אש עוד יותר, ויתקיים בו "גם כי יזקין לא יסור" מהחינוך. כה אמר הר"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב ז"ע שפירש בדרך רמז ומוסר הפסוק במשלי (כג, כג) "אמת קנה ואל תמכור", שפתח בתמיהה, שהרי אם לא ימכרו לאימתו, אזי אצל מי ימצא לקנותו. והסביר הכוונה, לפי מה שאמר שלמה המלך (שם כ, יד) "רע רע יאמר הקונה", ומכלל טבע הקונה שמעיין טבעו של המוכר שהוא להיפך, כי לעולם משבח סחורתו לעיני הכל ואומר כי אך טוב יש בידו למכור. לעומתו הקונה תמיד מנגה הסחורה לעיני המוכר במטרה להמעיט יקרת המקום ולהוילול.

על כן מהיר שתמיד צריך לדבוק בדרך האמת שהוא דרך התורה ולהיות בבחינת קונה האומר ר'ע רע, שיחזיק את עצמו שעומד בדרך רע והוא רחוק מאוד מדרך האמת שאינו עושה כלום לפני הש"ת, והוא שאמר "אמת קנה" להרגיש בכל עת כמו הקונה ולמצוא הסחורות אין שיעור באופן קיום המצות ומעשים טובים, כדי שיבוא מכך תועלת ותצמח טובה להשביח ולהיטיב דרכו, להפיש ולשאוף להגיע אל הקר האמת בדרכו של הלוקח שאומר על סחורתו רע רע עד שמגיע למצוא הפצו הטוב והיפה. ו"אל תמכור" שלא להיות בבחינת מוכר שאומר על סחורתו שהוא טובה בכל מצב, ומסתפק במה שיש בידו ודי לו בכך כטוב המוחלט שאין למעלה הימנו, ונמצא שאינו משתדל להשיב מקחו.

על פי יסוד העבודה האמורה כתב בספר אבני המקום להגה"צ משמואלויא זצ"ל (אבן התועים אות פא) דהיינו טעמא דסברי בית הלל דמוסיף והולך, דהיינו שמדליק עוד הפעם נר של אתמול שעושה תשובה על מה שעשה אתמול ורוצה לתקנו ולעשותו יותר טוב בבחינת קונה, וכן יהיה עושה כל ימיו לתקן העבודה של אמש להביא אותה במדריגה של היום.

צידה לדרך: בואת יונה לן, שמתרת הנס היתה בשביל לתקן את ישראל שכל המוסיף הרי זה משובה, וכל שורש המצוה ניתקן על שם התוספת, לבחון ולפשפש במעשי העבר והלוסיף עליהם מיום ליום. ואינה בדרך שמפסיד את העבר, אדרבה מכח מה שעשה אתמול, אפשר להוסיף עוד ועוד.

עפ"י סדר הלימוד היומי

הלכות שמירת הלשון

נג כסלו - הלכות אסורי רכילות - כלל א

הלכות אסורי רכילות: והגדה - אף שבמה דינים בהלכה זו היינו יכולים ללמד אותם מעצמם מהלכה ראשונה, שהיא הלכות אסור לשון הרע, אף על פי כן לא סמכנו על זה ובארנום בפרוש מפני כמה טעמים, כמו שכתבנו בסוף ההקדמה.

פלל א' - בכלל זה יבאר אסור ספור רכילות, ואפלו על אמת גמור, ומה נקרא רכילות, ומה להשיב אם אהד שואלו, מה דבר פלוני אודותי, וכל שאר פרטי האסור, ובו י"א טעמים:

א. המרגל פחברו עובר בלא תעשה, שנאמר, "לא תלך רכיל בעמיק" ועון גדול הוא. וגורם להרג נפשות רבות מישראל, לכך נסמך לו, "לא תעמד על דם רעך". צא ולמד, מה ארע מרכילותו של דואג האדומי, שנהרגה על ידי זה כל נוב עיר הפקנים. ולא זה שכתבנו, הוא מה שכתבתו התורה בפרוש מיוחד לאסור זה, אבל בלא זה יש עוד הרבה לאיון ועשין אחרים, כמבאר לעיל בפתחה, עין שם.

ב. איחוד רכילי זה שטוען דברים מזה לזה והולך ואומר, כך אמר פלוני עליך, כך עשה לך פלוני, כך וכן שמעתי עליו שעשה לך, או רוצה לעשות לך. אף על פי שאותו דבר אין גנות על מי שמספר, אף לפי דברי הרובל, ואלו היו שואלין לו בעצמו, לא היה מביחש, או משום שהאמת והצדק אתו, או משום שהתבונן באלו הפעולות והדבורים פננה אחרת, אפלו הכי (פרוש, אף על פי כן) רכיל מקרי (נקרא).

ואיסור שיחה בשעת התפילה

בעניין השיבות עניית אמן

יונים בזמנינו...?

הרה"ק בעל הנודע בהודוה כתב ואומר (בדרושי הצ"ח, דרוש ל"ג אות ד'), וזה לשון קדשו מילה במילה בלי תוספת:

"בימים הללו ראוי ליתן לב לתקן כל הדברים הגורמים לשכינה שתסתלק מישראל שזה היה כונת היונים, והנה בעונותינו הרבים בעת הגלות אפס מקום להשראת השכינה, כי חרב בית מקדשנו, והקב"ה ברחמינו שאיר לנו שארית, וכתב ואהיה להם למקדש מעט אלו בתי ננסיות ושם השכינה שורה, ואלו המדברים בביה"כ אין לך מורד במלכו של עולם בהיכלו ולפני גדול מזה, וזה מטמא אור הקדוש דוגמת היונים שטימאו המזבח, כי זה מעמיד צלם בהיכל, כי בכל עבירה נעשית קליפה רוח הטומאה, ובעוה"ר נתפרץ הדבר מאד".

ובדרוש ד' אות ט' כתב ואומר: "כבר הוכחתי כמה מפעמים על שיחה בטילה בבית הכנסת ובפרט בעת חזרת הש"ץ ומעונש המבואר על זה ליצול רחמנא, וכבר הוהרתי על זה ורואה אני שלא פעלתי כלום ועדיין פשתה המשפחה, לכן אוכיח עוד כמצוה הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים, ולא די להם במה שטמאום בהבל פיהם את ההיכל הקדוש שבבית הכנסת זאת גם זאת באמצע חזרת הש"ץ, המה מבטלים את השכנים ומבלבלים אותם שלא יוכלו לענות אמן.

...והמה גורמים רעה לנפשו. או להם דלית להו חולקא באלקי ישראל כמבואר בוהר הקדוש. ומי בקש זאת מהם רמוס חצרות קודש. וכבר הוכחתי על זה אשתקד שהוא דומה למנשה שהעמיד צלם בהיכל כן המה בוראים משחית ומחבל בבה"כ, גם מתוך כך לא שימו לב לענות קדיש וקדושה. בכן מהיום והלאה, יקבלו עליהם לעונב חטא זה ועל כל פנים מן החתלת הש"ץ ברכות השחר עד אחר עלינו לא ישירו כלל ואז ידקדקו לענות קדושה ואמן היא שמיה רבה בכל כחם ואשרי להם".